

Kharkiv, 41. [in Ukrainian].

8. Storozhuk, O. R. (2014). Orhanizatsiyno-pravovi zasady prokhodzhennya dyplomatychnymy pratsivnykamy dyplomatychnoy sluzhby [Organizational and legal principles of diplomatic service by diplomatic employees]: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07. Kyiv, 200 [in Ukrainian].

9. Selets'kyi, O. V. (2015). Dyplomatychni pratsivnyky yak spetsial'ni sub'yekty trudovoho prava [Diplomatic employees as special subjects of labor law]: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.05. Dnipropetrovs'k, 227 [in Ukrainian].

10. Makarenko, YU.V. (2013). Pravove rehulyuvannya trudovykh vidnosyn dyplomatychnykh pratsivnykiv [Legal regulation of labor relations of diplomatic employees]: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.05. Kyiv, 205 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.06.2025

УДК 342.9:502

DOI: 10.36550/2522-9230-2025-18-364-369

Куркова Ксенія Миколаївна,

доктор юридичних наук, професор,

завідувач відділу науково-правових експертиз

та законопроектних робіт

Науково-дослідного інституту публічного права

kurkova_ksenya@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-4259-5511

Даниленко Анна Олександрівна,

доктор філософії в галузі права,

старший науковий співробітник

відділу проблем публічного права

Науково-дослідного інституту публічного права

a_danilenko07@ukr.net

ORCID ID: 0000-0001-8263-1364

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА: ІНСТИТУЦІЙНИЙ КОНТЕКСТ

Стаття присвячена ідентифікації системи суб'єктів, уповноважених на реалізацію публічного адміністрування у сфері охорони навколишнього природного середовища в Україні.

Визначено, що інституційний контекст публічного адміністрування загалом може бути представлений представниками реалізації виконавчої адміністративної влади. Однак зауважено, що в Україні загалом дещо ускладненим є розуміння дихотомічних особливостей політико-адміністративної діяльності представників влади, адже чіткого розподілу між адміністративними і політичними функціями суб'єктів формування та реалізації державних політик досі не сформовано. Тому узагальнюється про можливість розкриття порушеної проблематики через: 1) суб'єктів, на яких покладено функції реалізації державної політики у конкретних сферах, у тому числі у сфері охорони навколишнього природного середовища; 2) осіб, уповноважених на реалізацію заходів державної політики, зокрема і у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Визначено інституційний контекст публічного адміністрування у сфері охорони навколишнього природного середовища як відкриту та динамічну систему, що поєднує вертикальну ієрархію із горизонтальними зв'язками співпраці між владою, громадським сектором і бізнесом. Констатується, що склад таких суб'єктів може змінюватися залежно від конкретних заходів та документально визначених відповідальних виконавців. Проте, з наукової точки зору, не є помилковим твердження, що її основу формують органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, які забезпечують координацію та реалізацію природоохоронних заходів на центральному та регіональному рівнях, а доповнюють – учасники, що долучаються до виконання окремих заходів, зокрема це громадські організації, ініціативні групи громадян та суб'єкти підприємництва, діяльність яких розгортається у досліджуваній сфері.

Ключові слова: громадськість, державна політика, екологічна безпека, органи виконавчої влади, охорона навколишнього природного середовища, публічне адміністрування, реалізація управлінських рішень, суб'єкти

Kurkova K., Danylenko A. PUBLIC ADMINISTRATION IN THE FIELD OF ENVIRONMENTAL PROTECTION: INSTITUTIONAL CONTEXT

The article is devoted to the identification of the system of actors authorized to implement public administration in the field of environmental protection in Ukraine.

It is determined that the institutional context of public administration, in general, can be represented by the executors of administrative executive authority. However, it is noted that in Ukraine the understanding of the dichotomous features of politico-administrative activity of government representatives is somewhat complicated, since a clear distinction between the administrative and political functions of actors involved in the formulation and implementation of state policies has not yet been established. Therefore, it is generalized that the outlined issues can be revealed through: (1) actors entrusted with the functions of implementing state policy in specific areas, including in the field of environmental protection; (2) persons authorized to implement measures of state policy, in particular in the field of environmental protection.

The institutional context of public administration in the field of environmental protection is defined as an open and dynamic system that combines a vertical hierarchy with horizontal links of cooperation between authorities, the civil society sector, and business. It is stated that the composition of such actors may vary depending on specific measures and officially designated responsible executors. However, from a scientific standpoint, it is not erroneous to assert that its foundation is formed by executive authorities and local self-government bodies, which ensure coordination and implementation of environmental protection measures at the central and regional levels, while being complemented by actors engaged in the implementation of individual measures, in particular non-governmental organizations, citizen initiatives, and business entities whose activities unfold in the studied field.

Keywords: business entities, civil society, environmental protection, environmental security, executive authorities, implementation of managerial decisions, participation in decision-making, public administration, state policy.

Постановка проблеми. Питання публічного адміністрування у межах сучасної адміністративно-правової науки не втрачають своєї актуальності з низки об'єктивних причин. По-перше, в умовах реформування державного управління Української держави особливого значення набуває впровадження новітніх управлінських практик у загальну систему державотворення [1]. По-друге, під час розгляду сутності публічного адміністрування часто пропонується широкий спектр тверджень та визначень, що розкриває окремі аспекти цього поняття та підходи до його розуміння [2, с. 15], створюючи підґрунтя для наукових дискусій щодо його природи, сутності та місця в системі реалізації управлінських процесів державного рівня. Тому потреба у систематизації наукових позицій, критичному аналізі усталених концепцій та формуванні нових науково обґрунтованих теорій становлення та розвитку засад публічного адміністрування в Україні досі є однією із пріоритетних науково-дослідних задач.

Існує думка, що державна політика має сприйматись як інструмент забезпечення легітимності дій, рішень та бездіяльності публічної адміністрації; гарантією прозорості й чіткості встановлених правил та умов розвитку суспільних відносин. Своєю чергою, публічне адміністрування має забезпечувати її функціональність [3, с. 4].

За таких умов логічним видається твердження, що ефективність реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища безпосередньо залежить від рівня інституційного розвитку публічного адміністрування в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Важливо зауважити, що у контексті навколишнього природного середовища публічне адміністрування, за думкою В. Мороза, Ю. Батира, С. Мороз [4], виступає як діяльність з реалізації природоохоронних заходів. При цьому засобами здійснення публічного адміністрування сфери природного навколишнього середовища визначаються: моніторинг і природоохоронний контроль, інструменти фінансового й економічного характеру, екологічне обрахування, екологічна сертифікація й маркування, інтегрований дозвіл, правове регулювання, контролювання застосування природних ресурсів, екологічне спілкування, стратегічне екологічне оцінювання (В. Чудненко [5]). Інші спеціалізовані напрацювання на обрану тематику фактично відсутні, адже в суміжному контексті науковці зосереджують свої дослідницькі пошуки на ідентифікації змісту та сутності публічного адміністрування екологічної безпеки (приміром, В. Клименко здійснив аналіз державної політики України та ЄС у сфері екологічної безпеки, а також визначив її ключові інструменти та проблеми реалізації [6]), кліматичної сфери (наприклад, В. Мачуським увага акцентується на особливостях публічного адміністрування процесів адаптації до змін клімату та зменшення їх негативного впливу на довкілля і суспільство [7]) або ж загальною концепцією сталого розвитку та інтеграції екологічної складової у публічне управління (І. Кононенко [8]).

Зрозуміло, що наукова доктрина багата на напрацювання вітчизняних вчених в питаннях виокремлення особливостей реалізації заходів охорони навколишнього природного середовища, організаційно-правового механізму здійснення такої діяльності, а також визначення системи органів управління зазначеною сферою. Однак з урахуванням того, що порушене у межах цього дослідження питання немає системного наукового осмислення, наукові здобутки відповідних вчених можуть слугувати лише теоретичним базисом для визначення інституційної складової публічного адміністрування у сфері охорони навколишнього природного середовища або бути відправною точкою для розвитку наукової дискусії, проте не її продовженням.

Метою статті є ідентифікація системи суб'єктів, уповноважених на реалізацію публічного адміністрування у сфері охорони навколишнього природного середовища в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливо враховувати, що за загальним контекстом публічне адміністрування у вузькому сенсі вченими пов'язується з виконавчою гілкою влади і розглядається як: 1) професійна діяльність державних службовців, яка охоплює всі види діяльності, спрямовані на реалізацію рішень уряду; 2) вивчення, розробка і впровадження напрямів державної політики. Окрім того, у

широкому сенсі під публічним адмініструванням розуміють систему управління, представлену адміністративними інститутами в рамках прийнятої структури влади [9, с. 7]. Розширює цю думку К. Колесникова, стверджуючи, що публічне адміністрування є «процедурою втілення рішень, прийнятих у системі публічного управління». Тому вчена констатує, що «задня розвитку держави на засадах демократії з використанням ефективних новітніх методів і технологій управління та направлених на забезпечення громадян на рівні світових стандартів, необхідно здійснити розподіл адміністративних і політичних функцій у системі виконавчої влади та запровадити сучасні демократичні принципи, такі як верховенство права, законність, відкритість, прозорість, дієвість, результативність, ефективність, підконтрольність, підзвітність та відповідальність» [1]. Уточнимо, що мова йде про те, що уряд виконує «функцію політики» і «функцію адміністрації», де перша пов'язана з виробленням політичного курсу або виконання волі держави і суспільства, а друга – із впровадженням в життя цього політичного курсу [10, с. 117]. Зокрема виконавча політична влада знаходиться в руках політичних діячів – міністрів уряду, а виконавча адміністративна влада належить самостійним урядовим органам – міністерствам. Уряд, здійснюючи виконавчу політичну владу, визначає поточні і стратегічні напрями політичного курсу, тоді як міністерства в рамках своїх виконавчих адміністративних повноважень застосовують правові норми і проводять ці рішення в життя. Ця концепція достатньо ефективна в державах з парламентською формою правління, де уряд має в своєму розпорядженні підтримку більшості членів парламенту [10, с. 117–118]. У протилежному випадку слід вести мову про взаємодію між законодавчою, виконавчою владою [11, с. 10], місцевим самоврядуванням, які функціонують у взаємозалежних суспільних сферах і які об'єднує загальна природа походження, що пов'язана із феноменом влади [11, с. 10; 12, с. 62]. Маємо вказати, що в Україні загалом дещо ускладненим є розуміння дихотомічних особливостей політико-адміністративної діяльності представників влади, адже чіткого розподілу між адміністративними і політичними функціями суб'єктів формування та реалізації державних політик досі не сформовано.

Таким чином, можемо узагальнити, що інституційний контекст публічного адміністрування загалом може бути представлений представниками реалізації виконавчої адміністративної влади. Однак також маємо й те, що це можуть бути: 1) суб'єкти, на яких покладено функції реалізації державної політики у конкретних сферах, у тому числі у сфері охорони навколишнього природного середовища; 2) особи, уповноважені на реалізацію заходів державної політики, зокрема і у сфері охорони навколишнього природного середовища.

На перший погляд, різниця між зазначеними двома варіантами (суб'єкти реалізації державної політики та особи, що здійснюють заходи реалізації державної політики) не є очевидною. Однак варто вказати, що у першому випадку йдеться про чітко визначених виконавців, які заздалегідь нормативно визначені як реалізатори конкретних напрямів державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища за функціональним контекстом. Натомість у другому випадку мова йде про ширше коло суб'єктів, оскільки для реалізації окремого заходу створюється спеціальний документ – план заходів – який визначає відповідальних виконавців за конкретну діяльність, яка має бути забезпеченою практичним проявом у визначені терміни. До числа останніх можуть входити як державні та місцеві органи влади, так і окремі установи або посадовці чи представники громадського сектору, що є прямо залежним від специфіки заходу.

Варто вказати, що державна політика у сфері охорони навколишнього природного середовища наразі спрямовується на формування чистого та безпечного довкілля, досягнення «доброго» стану вод, збереження та відновлення природних екосистем шляхом забезпечення сталого розвитку та раціонального природокористування, управління відходами, зокрема поводження з радіоактивними відходами, запобігання та адаптації до зміни клімату. Задля цього передбачено, зокрема здійснити заходи щодо: 1) створення та розширення території природно-заповідного фонду; 2) захисту населених пунктів, сільськогосподарських угідь та садіб від шкідливої дії вод; 3) подачі води у маловодні регіони; 4) вимірювання показників якості води; 5) збереження видів тварин та рослин, внесених до Червоної книги України; 6) зберігання відпрацьованих тепловидільних збірок у сховищі відпрацьованого ядерного палива; 7) управління небезпечними хімічними речовинами та відходами, у тому числі непридатними до використання пестицидами і агрохімікатами; 8) зберігання джерел іонізуючого випромінювання, що надійшли до Централізованого сховища; 9) зберігання радіоактивних відходів у філіях державного спеціалізованого підприємства «Об'єднання «Радон»; 10) перевезення радіоактивних відходів у формі відпрацьованих джерел іонізуючого випромінювання із сховищ міжобласних філій державного спеціалізованого підприємства «Об'єднання «Радон» до Централізованого сховища; 11) щорічних скорочень викидів парникових газів [13].

Водночас положення Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначають, що з метою проведення ефективної і цілеспрямованої діяльності України по організації і координації заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки, пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї, раціонального використання і відтворення природних ресурсів на перспективу розробляються і приймаються державні цілові, міждержавні, місцеві програми. Центральні та місцеві органи виконавчої влади, а також органи місцевого самоврядування під час розробки екологічних програм залучають громадськість до їх підготовки шляхом оприлюднення проєктів екологічних програм для їх вивчення громадянами, підготовки громадськістю зауважень та пропозицій щодо запропонованих проєктів, проведення публічних слухань стосовно екологічних програм [14].

Приміром, з метою реалізації екологічної політики, спрямованої на стабілізацію та поліпшення стану навколишнього природного середовища в області, розбудови інфраструктури та покращення екологічної ситуації для забезпечення сталого розвитку території області рішенням Тернопільської обласної ради від 3 лютого 2021 року № 58 затверджено Програму охорони навколишнього природного середовища в Тернопільській області на 2021-2027 роки. Зокрема з метою поліпшення якості поверхневих і підземних вод програмою передбачено будівництво і реконструкцію в ряді населених пунктів області каналізаційних очисних споруд. Станом на 1 січня 2025 року забезпечено реалізацію таких заходів: 1) виконано топографічну зйомку земельної ділянки у масштабі 1:500 з метою виготовлення проєктно-кошторисної документації на будівництво загальноміських каналізаційних очисних споруд м. Бережани потужністю 3000 куб. метрів/добу; 2) завершено роботи з будівництва першої черги очисних споруд каналізації господарсько-побутових стоків м. Борщів по вул. Нічлава; 3) у рамках підготовки об'єктів водопровідно-каналізаційного господарства до роботи в осінньо-зимовий період здійснено ремонт/заміну 28,8 км водопровідних та 5,6 км каналізаційних мереж тощо [15]. При цьому уповноваженим суб'єктом забезпечення реалізації відповідних заходів є Управління екології та природних ресурсів Тернопільської обласної державної адміністрації, яке безпосередньо відповідає за здійснення управління та регулювання у сферах охорони навколишнього природного середовища на території його відання.

Примітним є також те, що вище згаданий Закон України не диференціює суб'єктів публічного управління та адміністрування охороною навколишнього природного середовища, апелюючи категорією державного управління у цій галузі. Зокрема за його здійснення уповноваженими визначено Кабінет Міністрів України, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві ради та виконавчі органи сільських, селищних, міських рад, державні органи по охороні навколишнього природного середовища і використанню природних ресурсів та інші державні органи відповідно до законодавства України [14]. Разом з тим у межах розділу, що присвячений визначенню повноважень органів управління в галузі охорони навколишнього природного середовища розкривається: 1) компетенція центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів; 2) компетенція центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів; 3) компетенція центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, у сфері охорони навколишнього природного середовища; 4) компетенція обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері охорони навколишнього природного середовища; 5) повноваження громадських організацій у галузі охорони навколишнього природного середовища [14]. Зауважимо, що також варто враховувати й участь суб'єктів підприємництва, адже, приміром: «спостереження за станом навколишнього природного середовища, рівнем його забруднення здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, іншими спеціально уповноваженими державними органами, а також підприємствами, установами та організаціями, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану навколишнього природного середовища» [14].

Таким чином, узагальнююмо, що система суб'єктів, уповноважених на реалізацію публічного адміністрування у сфері охорони навколишнього природного середовища в Україні може бути представлена подвійним інтерпретаційним змістом. Залежно від дослідницького запиту є можливість виокремлення системи чітко визначених інституційних суб'єктів (на кшталт таких як Кабінет Міністрів України, Держекоінспекція або ж Управління екології та природних ресурсів Тернопільської обласної державної адміністрації) або узагальненого їхнього зведення до широкого кола учасників, серед яких центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, інші органи державної влади, місцевого самоврядування, спеціалізовані установи, громадський сектор, зокрема і суб'єкти підприємництва.

Висновки. Проведене дослідження свідчить про можливість розгляду інституційного контексту публічного адміністрування у сфері охорони навколишнього природного середовища як відкритої та динамічної системи, що поєднує вертикальну ієрархію із горизонтальними зв'язками співпраці між владою, громадським сектором і бізнесом. Вона не є сталою, адже заходи реалізації державної політики у цій сфері постійно оптимізуються відповідно до актуальних завдань, пріоритетів і ресурсів держави. Тобто склад таких суб'єктів може змінюватися залежно від конкретних заходів та документально визначених відповідальних виконавців. Проте, з наукової точки зору, не є помилковим твердження, що її основу формують органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, які забезпечують координацію та реалізацію природоохоронних заходів на центральному та регіональному рівнях, а доповнюють – учасники, що долучаються до виконання окремих заходів, зокрема це громадські організації, ініціативні групи громадян та суб'єкти підприємництва, діяльність яких розгортається у досліджуваній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Колесникова К. О. Публічне адміністрування в Україні: огляд літературних джерел. *Теорія та практика державного управління*. 2013. Вип. 3. С. 112–119.

2. Blikhar, M. and Krykavska, I. (2021). The Administrative Law - Legal Basis of Public Governance Implementation. *Scientific Journal of Bielsko-Biala School of Finance and Law*. Bielsko-Biala, PL, 25(1), pp. 15–20.
3. Зубко А. О. Концептуальні засади адміністративної політики України: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2024. 403 с.
4. Публічне управління та адміністрування у сфері екологічної безпеки: курс лекцій для здобувачів третього рівня вищої освіти (доктор філософії). Укладачі: Мороз В.М., Батир Ю.Г., Мороз С.А. Х. : НУЦЗУ, 2020. 58 с.
5. Чудненко В. О. Публічне адміністрування сфери природного навколишнього середовища в умовах особливого періоду та післявоєнний період. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2024. № 14. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-14-01-15>.
6. Klymenko, V. (2024). Public administration of environmental safety in Ukraine and EU countries. *Law. Human. Environment*, 15(4), pp. 9–30.
7. Мачуський В. В. Загальні засади публічного адміністрування кліматичних відносин в Європейському Союзі. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 6. С. 184–188.
8. Кононенко І. Теоретико-методологічні засади формування, розвитку та поширення екологічної культури в системі публічного управління: монографія. Київ: нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби. Мена: Домінант, 2024. 347 с.
9. Амосов О., Гавкалова Н. Моделі публічного адміністрування (архетипова парадигма). *Публічне управління: теорія та практика*. 2013. Спец. вип. С. 6–13.
10. Захарія С. Я. Політико-адміністративна дихотомія у дослідженнях українських та зарубіжних вчених: історичний аспект. *Економіка та держава*. 2009. № 7. С. 116–118.
11. Концептуальні засади взаємодії політики й управління: навч. посіб.; авт. кол.: Е. А. Афонін, Я. В. Бережний, О. Л. Валецький та ін.; за заг. ред. В. А. Ребкала, В. А. Шахова, В. В. Голубь, В. М. Козакова. К.: НАДУ, 2010. 300 с.
12. Зубко А. О. Дихотомія політичних та адміністративних відносин в Україні. *Право та державне управління*. 2023. № 4. С. 60–65.
13. Бюджетна декларація на 2025-2027 роки: схвалено постановою Кабінету Міністрів України від 28 червня 2024 р. № 751. URL: <https://surl.li/rftyar>
14. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
15. Аналітична записка щодо виконання у 2024 році заходів Програми охорони навколишнього природного середовища у Тернопільській області на 2021-2027 роки. URL: https://ecology.te.gov.ua/media/uploads/%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%82_%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BD%D0%BF%D1%812024.pdf

REFERENCES:

1. Kolesnykova, K.O. (2013). Publichne administruvannia v Ukraini: ohliad literaturnykh dzherel [Public administration in Ukraine: Review of literary sources]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, (3), 112–119 [in Ukrainian].
2. Blikhar, M., & Krykavska, I. (2021). The administrative law - legal basis of public governance implementation. *Scientific Journal of Bielsko-Biala School of Finance and Law*, 25(1), 15–20 [in English].
3. Zubko, A.O. (2024). Kontseptualni zasady administratyvnoi polityky Ukrainy [Conceptual principles of administrative policy of Ukraine]. Doctoral dissertation, Naukovo-doslidnyi instytut publichnoho prava. Kyiv, 403 p. [in Ukrainian].
4. Moroz, V.M., Batyr, Yu.H., & Moroz, S.A. (2020). Publichne upravlinnia ta administruvannia u sferi ekolohichnoi bezpeky: kurs lektsii dlia zdobuvachiv tretogo rinvnia vyshchoi osvity (doktor filosofii) [Public administration and management in the field of environmental safety: Lecture course for PhD students]. Kharkiv: NUTsZU, 58 p. [in Ukrainian].
5. Chudnenko, V.O. (2024). Publichne administruvannia sfery pryrodnoho navkolyshnoho seredovyshcha v umovakh osoblyvoho periodu ta pislivoiennyi period [Public administration of the environment during a special period and postwar period]. *Problemy suchasnykh transformatsii*, (14). <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-14-01-15> [in Ukrainian].
6. Klymenko, V. (2024). Public administration of environmental safety in Ukraine and EU countries. *Law. Human. Environment*, 15(4), 9–30 [in English].
7. Machuskyi, V.V. (2022). Zahalni zasady publichnoho administruvannia klimaticnykh vidnosyn v Yevropeiskomu Soiuzi [General principles of public administration of climate relations in the European Union]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo*, (6), 184–188 [in Ukrainian].
8. Kononenko, I. (2024). Teoretyko-metodolohichni zasady formuvannia, rozvytku ta poshyrennia ekolohichnoi kultury v systemi publichnoho upravlinnia: monohrafiia [Theoretical and methodological principles of the formation, development and dissemination of ecological culture in the system of public administration: Monograph]. Kyiv: KNU im. Tarasa Shevchenka, Instytut publichnoho upravlinnia ta derzhavnoi sluzhby; Mena:

Dominant, 347 p. [in Ukrainian].

9. Amosov, O., & Havkalova, N. (2013). Modeli publichnoho administruvannia (arkhetypova paradyhma) [Models of public administration (archetypal paradigm)]. *Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, (Spets. vyp.), 6–13 [in Ukrainian].

10. Zakharija, S.Ya. (2009). Polityko-administratyvna dykhotomiia u doslidzhenniakh ukrainskykh ta zarubizhnykh vchenykh: istorychnyi aspekt [Political-administrative dichotomy in studies of Ukrainian and foreign scholars: Historical aspect]. *Ekonomika ta derzhava*, (7), 116–118 [in Ukrainian].

11. Afonin, E.A., Berezhnyi, Ya.V., Valevskyi, O.L., et al. (2010). Kontseptualni zasady vzaiemodii polityky y upravlinnia [Conceptual principles of interaction between politics and administration]. V.A. Rebkala, V.A. Shakhova, V.V. Holub, & V.M. Kozakov (Eds.). Kyiv: NADU, 300 p. [in Ukrainian].

12. Zubko, A.O. (2023). Dykhotomiia politychnykh ta administratyvnykh vidnosyn v Ukraini [Dichotomy of political and administrative relations in Ukraine]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*, (4), 60–65 [in Ukrainian].

13. Biudzhetna deklaratsiia na 2025–2027 roky: skhvaleno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28.06.2024 № 751 [Budget Declaration for 2025–2027: approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 751, 28.06.2024]. Retrieved from: <https://surl.li/rftyar> [in Ukrainian].

14. Pro okhoronu navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha: Zakon Ukrainy vid 25.06.1991 № 1264-XII [On environmental protection: Law of Ukraine No. 1264-XII, 25.06.1991]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

15. Analychna zapyska shchodo vykonannia u 2024 rotsi zakhodiv Prohramy okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha u Ternopilskii oblasti na 2021–2027 roky [Analytical note on the implementation in 2024 of the Program for Environmental Protection in Ternopil region for 2021–2027]. Retrieved from https://ecology.te.gov.ua/media/uploads/%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%82_%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BD%D0%BF%D1%812024.pdf [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.06.2025

УДК 342.7:343.13

DOI: 10.36550/2522-9230-2025-18-369-373

Стрілець Галина Олександрівна,

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри права
Придунайської філії ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління
персоналом»»

galinastrelets2018@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-1067-0820

Бальжик Ірена Анатоліївна,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри права Придунайської філії
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»»
pravokafedrapf@gmail.com

ORCID ID: 0009-0002-1224-5622

Лупова Анастасія Віталіївна,

здобувачка 4 курсу спеціальності Право
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»»
pravokafedrapf@gmail.com

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ПРОЦЕСІ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню механізмів забезпечення прав і свобод людини в процесі кримінального судочинства через призму положень Конституції України. У роботі розкрито значення конституційних принципів як основи побудови демократичної правової держави та визначено роль державних інституцій у реалізації гарантій прав людини. Автор наголошує, що повага до прав і свобод людини передбачає не лише невтручання держави у їх реалізацію, а й активну діяльність щодо запобігання можливим порушенням, створення ефективних правових і судових механізмів захисту. Проаналізовано конституційні норми, які мають безпосередній зв'язок із кримінальним судочинством, зокрема право на свободу та особисту недоторканність, презумпцію невинуватості, заборону катувань,